Бацькаўшчына

WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“ Цана 1 н. м.

№ 8 (11) 14 сакавіка 1948 г. ГОД ВЫДАНЬНЯ 2

ЭЎРАПЕЙСКАЯ ВУНІЯ

КАНФЭРЭНЦЫЯ ПЯЦЁХ ДЗЯРЖАВАЎ

ЗГОДА Ў ПРЫНЦЫПОВЫХ ПУНКТАХ

Брусэль (ДЭНА-Рэйтар). Апублікаваны наступны камунікат пра пачатак канфэрэнцыі пяцёх гаспадарстваў у справе вуніі Заходняй Эўропы: «Першая сустрэча дыплёматычных прадстаўнікоў Францыі, Вялікабрытаніі й краёў Бэнэлюкс (Бэльгія, Нідэрляндыя, Люксэмбург), што мае за заданьне дасягнуць саюзу між пяцьма дзяржавамі, адчыненая бэльгійскім прэм'эрам і міністрам замежных справаў Спаакам у Брусэлі (сталіца Бэльгіі). Старшынства абняў бэльгійскі дэлегат ван-Лянжэнов. На пачатку паседжаньня тры краі Бэнэлюкс падалі праект, дасьледваньне якога паказала далёкасяжнае паразуменьне між гледзішчамі пяцёх дэлегацыяў у прынцыповых пытаньнях».

У далейшым прабегу канфэрэнцыі, паводля ІНС, створаная камісія з прадстаўнікоў усіх пяцёх гаспадарстваў, што павінна сфармуляваць пункты, у якіх ужо дасягненая згода.

Бальшыня кляўзуляў праекту ўмовы павінна датычыць да эканамічных праблемаў. Побач із гэтым, як даведалася ІНС з паінфармаваных колаў, праект умовы павінен зьмяшчаць наступныя прапановы: француска-брытанскі плян супольнае абароны каленіяльных тэрыторыяў гаспадарстваў-сяброў і плян ухіленьня ўсіх разыходжаньняў у паглядах, якія ёсьць між пяцьма дзяржавамі.

Падпісаньне ўмовы чакаецца на працягу тыдня.

СКЛАД ДЭЛЕГАТАЎ

Брусэль (ДЭНА). Пяць гаспадарстваў на канфэрэнцыі ў Брусэлі прадстаўленыя наступнымі галоўнымі дэлегатамі: ад Вялікабрытаніі — пасол сэр Рэндаль, ад Францыі — пасол дэ-Отэклёк, ад Бэльгіі — бэльгійскі дэлегат у ЗН ван-Лянжэнов, ад Галяндыі — пасол Сьлётэн і ад Люксэмбургу — пасланьнік у Брусэлі Альс.

СЕМ ПУНКТАЎ УЖО ГАТОВА

Брусэль (ДЭНА). Спэцыяльная камісія канфэрэнцыі пяцёх, складзеная зь юрыдычных дараднікаў пяцёх дэлегацыяў, скончыла распрацаваньне сямёх пунктаў пакту пяцёх, перададзеных камісіі.

КАНФЭРЭНЦЫЯ ТРОХ СКОНЧЫЛАСЯ

Лёндан (ДЭНА). Канфэрэнцыя трох заходніх дзяржаваў і гаспадарстваў Бэнэлюкс у справе Нямеччыны скончылася 6 сакавіка. У заключным камунікаце паведамляецца: «Дасягненыя значныя поступы й пастаноўлена аднавіць перамовы ў красавіку. Трывалыя няўдачы канфэрэнцыяў міністраў замежных справаў чатырох дзяржаваў пры спробах дайсьці да згоды стварылі ў Нямеччыне палажэньне, якое пры далейшым развоі мела-б нездаровыя вынікі для Заходняе Эўропы. Удзельнікі канфэрэнцыі былі сьведамыя канечнасьці забясьпечыць эканамічную адбудову Заходняе Эўропы ўлучна зь Нямеччынай і стварыць грунт дзеля ўдзелу дэмакратычнае Нямеччыны ў грамадзе вольных нацыяў.

Паміж дэлегатамі заходніх дзяржаваў адбыліся перамовы пра нямецкія рэпарацыі, у сувязі з нутраной палітыкай зонаў. Таксама было абмеркавана дачыненьне акупаванае заходняе Нямеччыны да пляну адбудовы Эўропы. Было дасягнена адзінства ў тым, што дзеля палітычнага й эканамічнага дабрабыту Заходняе Эўропы й дэмакратычнае Нямеччыны канечная цесная сувязь у эканамічнай галіне. Таму, што аказалася немагчымым стварыць у Нямеччыне эканамічнае адзінства і таму, што ўсходняя зона ня можа адыграць належнае ёй ролі ў пляне адбудовы Эўропы, тры заходнія дзяржавы пагадзіліся, што мусіць устанавіцца цеснае супрацоўніцтва між іхнымі ўрадамі й акупацыйнымі ўладамі ў заходняй Нямеччыне ўва ўсіх справах, што вынікаюць для яе з гэнага пляну. Далей, было дасягненае адзінства ў тым, каб бізону (ангельска-амэрыканскую) і францускую зону ўцягнуць поўнасьцяй у плян адбудовы Эўропы і дапусьціць іх да адпаведнага прадстаўніцтва ў кажнай сталай арганізацыі. Прынцыпова ўдалося дасягнуць паразуменьня ў справе ўцягненьня гаспадарстваў Бэнэлюкс у палітыку ў дачыненьні да Нямеччыны. Усе дэлегаты пагадзіліся ў пытаньні аб стварэньні міжнароднага кантролю над Рурскай акругаю, у якім павінна была-б мець удзел і Нямеччына. Гэты кантроль павінен быў-бы забясьпечыць тое, каб эканамічныя сыравінныя крыніцы гэтае акругі ня былі зноў выкарыстаныя для мэтаў агрэсіі.

Адбылося плоднае абмеркаваньне магчымага развою палітычнае й эканамічнае арганізацыі Нямеччыны ў бізоне й францускай зоне, у якім найперш дасягненае адзінства ў справе фэдэралістычнае формы ўраду, якая выстачальна ахоўвае правы краёў, але адначасна дапушчае цэнтральныя ўлады й таму мусіць разглядацца, як адпаведная дзеля аднаўленьня разбуранага тымчасам адзінства Нямеччыны.

Каб палегчыць уцягненьне заходняе Нямеччыны ў плян адбудовы Эўропы, дасягненае адзінства ў тым, што зараз-жа мусяць быць ужытыя захады дзеля якмага далёкасяжнае каардынацыі эканамічнае палітыкі трох зонаў у пытаньнях вонках-і ўнутрызоннага гандлю, мытаў, а таксама свабоды руху й бесьперашкоднага тавараабмену».

КАНЕЦ ВОЛЬНАЕ ФІНЛЯНДЫІ...

Гэльсынкі (ДЭНА - ІНС). Адзін выдатны фінскі сацыял-дэмакрат заявіў, што пастанова некамуністычных партыяў Фінляндыі пайсьці на перамовы з Масквою пра вайсковы саюз «можа значыць канец вольнае Фінляндыі».

У фінскай сталіцы вялікі лік дэманстрантаў пратэставаў супраць савецкіх прапановаў пакту. Толькі борздае ўмяшаньне паліцыі здолела перашкодзіць сутычкам між дэманстрантамі й камуністымі.

АПОШНІМ ЧАСАМ

* Знойдзены нежывым на бруку ля свае ўстановы чэхаславацкі міністар замежных справаў Ян Масарык. Афіцыйна паведамлена пра ягонае самагубства. На месца Масарыка міністрам стаўся камуністы Клемэнтыс.

* Прэзыдэнт ЗША Труман афіцыйна паведаміў, што ён будзе старацца для сябе кандыдатуры прэзыдэнта ў наступных выбарах ад дэмакратычнае партыі.

* Чэрчыль заявіў, што пагроза трэйцяй сусьветнай вайны набліжаецца ўсё больш із кажным крокам расейскага імпэрыялізму.

* 15-га сакавіка ў Парыжы пачынаецца другая канфэрэнцыя 16-х эўрапейскіх гаспадарстваў-удзельнікаў «пляну Маршала».

ФІНЛЯНДЫЯ ПАЧЫНАЕ ПЕРАМОВЫ

Гэльсынкі (ДЭНА). Фінскі ўрад пастанавіў паслаць у Маскву дэлегацыю, якая павінна весьці перамовы з Савецкім Саюзам пра пакт вайсковае ўзаемапамогі, запрапанаваны Сталінам у лісьце да фінскага прэзыдэнта Паасыківі.

Як даведалася ІНС з добра паінфармаваных колаў, днямі будзе прызначаная дэлегацыя з 6—8 асобаў.

ПАЛІТЫЧНАЕ ПАЛАЖЭНЬНЕ Ў ЭЎРОПЕ

Нью-Ёрк (ДЭНА-ОАНС). Газэта «Нью-Ёрк Гэральд Трыбюн» піша пра палітычнае палажэньне ў Эўропе: «Што-што, а прынамся новая Эўропа выйдзе з сучаснага стану руху, які пане на кантынэнце ад часоў вайны. Але гэта ня тая Эўропа, якое так шмат хто спадзяваўся — задзіночаны кантынэнт, што разьвязвае свае палітычныя праблемы дэмакратычным спосабам, а ў эканамічных пытаньнях падпіраецца супрацоўніцтвам добрае волі Савецкага Саюзу й ЗША. Адмова Савецкага Саюзу браць удзел у гульні паводля тых правілаў, якія мусяць вызначыць такі сабе практычны ідэалізм, падзяліла Эўропу. Але яна таксама давяла да задзіночаньня ўнутры падзеленых частак. Заходняя Эўропа цяпер задзіночаная Савецкім Саюзам, і гэты факт павінен уважчу палітбюро паставіць пад пытальнік ягоную палітыку».

ТАКТ і «НЯТАКТЫ»

«Усё добра — ідэю, ідэялёгію цалком прыймаем, на «акце» стаём адвеку, і БНР, і Прэзыдэнт, і кансалідацыя — на ўсё згода, але вось... тактыка! Нятактамі чыстыя Беларусы (як заўсёды — той-жа сакрамэнт «чыстае беларускасьці» — расавае пароды) адкідаюцца ў чужы й варожы лягер»...

Падобныя выказваньні часта можна пачуць сяньня ад людзей, ня толькі «чыстых», але й бясспрэчна шчырых Беларусаў. Там-жа, дзе гэтым людзям даводзіцца жыць у вабкружэньні, а напару й проста у палоне чужацкай, антынацыянальнай, часта-густа здэмагагізавана-разьюшанай цёмнай стыхіі — гэтая тэорыя «такту», «тактычнасьці», «элястычнае тактыкі» і г.д. і г.д. — абарачаецца, бывае, проста ў свайго роду масавы псыхоз, паралізуючы ўсякія магчымасьці нацыянальнага дзеяньня. Ужо адных гаворак пра «тактыку», абмеркаваньня розных варыянтаў яе бывае ў такіх разох гэтулькі, што на самое фактычнае разгортаньне рупліва апрацаваных і мудрых тактычных дыспазыцыяў бадай зусім не застаецца часу. І выходзіць якраз «тое, што й трэба было давесьці», кажучы мовай матэматычных падручнікаў, — тое, чаго й хацелася ворагу: адны пратакавалі - «пратактавалі», а другія тымчасам, ня спаўшы ў шапку, управіліся зрабіць усё сваё без аніякіх перашкодаў...

Яно пэўна, што і «такт», і «тактыка», і «тактычнасьць» і іншае падобнае — рэчы важныя, часам можа й вельмі важныя, можа навет і вялікія. Адно што, як і ўся веліч Аляксандра Македонскага, не даюць яны асноваў ані да ламаньня крэслаў, ані... да праседжваньня іх навылёт (апошняе больш пасуе да нашых радзімых «тактыкаў», складам свайго характару найчасьцей вельмі далёкіх ад усякага ламаньня, як і ад іншых падобных шумных «нятактаў»...). Трэба толькі добра разабрацца ўва ўсіх гэтых рэчах, каб пабачыць, што яны самі лёгка стаюць на свае месцы без таго, каб спрычыняцца да трагедыяў ціхое вусьцішы або буйнога адчаю... Хоць крыху памагчы ў гэтым таму, каму яшчэ можна памагчы — сьціплая задача гэтага артыкулу.

Кажны добра бачыць, што ўсе гэныя магічныя словы — «такт», тактыка, тактычнасьць» і г. д. — сваяцкія міжсобку, словы, як кажуць, аднаго караня, з аднаго гнязда. На гэтай аснове шмат хто, асабліва з тых, што звыклі заўсёды, не разьбіраючыся, адразу «валіць з пляча» (хоць-бы ў гаворках пра «тактыку» яны й былі-б заўсёды за асьцярожнасьць, далікатнасьць, «элястычнасьць» і г. д.) — ужываюць усе гэтыя словы ў зусім аднолькавым значаньні, ставячы між усімі імі суцэльны знак роўнасьці. Для іх і «такт», і «тактыка», і «тактычнасьць» — гэта ўсё адно (і найчасьцей тое, што выражаецца ўжо не замежнымі тэрмінамі, а свойскай, хатняй мілай формулкай «абы ціха»...). Тым-жа часам, скажам, ужо «такт» і «тактыка» — гэта, як кажа адзін наш палескі анэкдот — «тое, ды ня тое» і, пэўна-ж, далёка не адно й тое. Таму зоймемся тут найперш гэтым найкарацейшым і, сказаць-бы, найпершатворнейшым «тактам», бо зь яго-ж тут найбольш, як кажуць, і сьвет гарыць (асабліва зь ягонага нэгатыву — «нятактаў»), дый пры гэтым найчасьцей і назваецца ён ня зусім сваім імём — няпраўным псэўдонімам «тактыкі».

Такт — гэта, як прынята разумець у цэлым сьвеце, уменьне абыходзіцца зь людзьмі ў грамадзе. Ясна, што таму ў розных грамадах будуць і розныя разуменьні гэтага такту, залежныя ад розных цывілізацыйных і культурных узроўняў ды, можа, й яшчэ глыбейшых фактараў, што вызначаюць і самыя гэныя ўзроўні. Так, прыкладам, у ваднэй грамадзе, калі нейкі чалавек наступіў і адціснуў нагу (а яшчэ, барані Божа, мазоль) другому, дык «такт» вымагае выбачэньня, і навет узаемнага, і яшчэ лепш — калі найперш з боку таго, каму наступілі (бо можа-ж ягоная нягудаласьць тут больш вінаватая — сам падкруціўся пад чужую нагу). У іншай-жа грамадзе ў такім выпадку без усякага гэткага «такту» адразу могуць пасыпацца больш-менш важкія і словы, і аплявухі, і яшчэ што небагавое — і то можа найперш з боку вінаватага. Але гэта будзе зусім у стылі «такту» гэнае грамады. У трэйцяй-жа грамадзе такія рэчы могуць пасыпацца навет пры адным падазраньні магчымага наступленьня на мазоль — і гэта таксама сваеасаблівы «такт» гэткас грамады, дарэчы, апошнім часам добра знаны ў сьвеце. У грамадзе, калі так назваць, дахрысьціянскай нехта, атрымаўшы, як кажуць, «у праўую», адразу-ж валіць другому і ў левую, і ў праўую, і яшчэ накрыж разоў колькі. У грамадзе хрысьціянскай эвангельская

гатовасьць «падставіць левую, атрымаўшы ў правую» ужо павінна спараліжаваць і патрэбу «падстаўляньня», і самую чалавека ня годную зьяву біцьця (павінна, калі гэтая грамада запраўды хрысьціянская). У грамадзе-ж, сказаць-бы, антыхрысьціянскай (ці яшчэ лепш — антыхрыстаўскай) б'юць і па правай і па левай не чакаючы, пакуль другі пачне...

Усё гэта, пэўна, кажнаму аж надта ясна, бо вельмі проста. Аднак, калі даводзіцца спатыкацца міжсобку розным грамадам з рознымі разуменьнямі й практыкаю «такту», тады справа вельмі ўскладняецца. Пры гэткім спатканьні звычайна найперш церпяць тыя грамады, чый «такт» вышэйшы ў сваёй чалавечнасьці — аж пакуль не ізалююцца, або не прытарнуюцца да «такту» супраціўніка. З другога боку, і на «такт» ніжэйшае грамады робіцца пэўны уплыў з боку вышэйшае. Вельмі часта гэты ўплыў выражаецца ў тым, што гэная ніжэйшая грамада, засвойваючы сабе г. зв. «комплекс ніжэйшасьці», пачынае ўсьведамляць усю заганнасьць свайго звыклага «такту» й імкнецца неяк падцягнуцца да «такту» вышэйшага. Часта гэта даходзіць да імкненьня «ўзвысіцца» за ўсякую цану, разьвіць нейкі яшчэ больш «тактычны» «такт», стацца, як кажуць «яшчэ большым каталікам, як сам папа рымскі». Гэткую зьяву калісь вельмі добра апісаў ведамы Гогаль, паказаўшы мяшчанскіх «дамаў», якія ў сваім імкненьні пераняць найарыстакратычнейшы «такт» баяліся навет такіх выразаў, як, прыкладам, «высмаркацца», заступаючы іх быццам-бы вельмі ўжо «тактычнымі» і ультраарыстакратычнымі пэрыфразамі — «абыйсьціся за пасярэдніцтвам насавое хустачкі»...

Усё гэта лёгка можна бачыць і на нашых «родных зьявах». Нашая сялянская грамада, гэтая калыска сяньняшняга нацыянальнага грамадзтва, мела, дый яшчэ шмат дзе дасюль захавала, і свой арыгінальны такт, адпаведны ейнаму зусім ня нізкому культурнаму ўзроўню. Гэты такт, прыкладам, не дапушчаў ані гадкай лаянкі, ці бойкі, ані «тыканьня» пры узаемных зваротах, ані шмат чаго іншага. Навет нашая сялянская, проста нацыянальная ў сваёй форме, кляцьба сваёй «тактычнасьцяй» ня можа йсьці ў ніякую супаставу з рознымі агіднымі «матамі» некаторых іншых нацыяў. А блізкі да гэтага цікавы звычай крытыкаваць некага ня проста, а ў нейкай трэйцяй і няведамай асобе — усё гэта праявы далёка не прымітыўнага або «хамскага» такту. Нажаль, аднак, ад спатканьняў зь іншымі грамадамі, асабліва з грамадой маскоўскай, пачынаючы ад часоў першае сусьветнае вайны, увесь гэты наш, нацыянальны ў сваіх формах, сялянскі з паходжаньня такт мусіў вельмі пацярпець. І цяпер ад яго засталіся толькі абломкі, і то часта сяньняшняй інтэлігенцыі проста нязнаныя й зусім не культываваныя. Затое аб'явы такту, сказаць-бы, «матавага» — сталіся зусім не навіною...

Цяперака-ж на эміграцыі адбываецца яшчэ адно спатканьне нашае грамады зь іншым грамадзтвам — гэтым разам з грамадзтвам заходня-эўрапейскім. І вось у гэтым спатканьні шмат хто з нашых людзей сам і без патрэбы ставіць сябе ў палажэньне гэных гогалеўскіх «дамаў». Адным здаецца, што гэтая Эўропа вымагае нейкага найвышэйшага, нам зусім нязнанага «такту», нейкага асаблівага «абыходжаньня за пасярэдніцтвам насавое хустачкі». Другія, зноў-жа, сьпяшаюцца выказваць пачуцьцё свайго абражанага, быццам-бы ўжо шчыра-эўрапейскага слыху, пачуўшы якое-небудзь «высмаркацца»... У гэтым усім і крыюцца запраўдныя прычыны гвалтоўнае бальшыні ўсіх тых гаворак пра «нятакты», якія так часта чуюцца ў нас сяньня.

Ведама, што ўсё гэта — толькі праявы таго-ж «комплексу ніжэйшасьці» і незнаёмасьці з запраўдным жыцьцём Эўропы (дарэчы, шмат нашых ультратактычных «эўрапейцаў» ня знае аніводнае эўрапейскае мовы, тым самым ня маючы фактычна й доступу да самое Эўропы). Кажны, хто бліжэй пазнае Эўропу і з практыкі дачыненьняў, і зь літаратуры — лёгка пераконваецца, што няма ў ёй аніякае такое гіпэртрафіі «тактычнасьці», і што эўрапейскі нармальны такт зусім мала розьніцца ад таго нашага сярэдняга нацыянальнага сялянскага такту даваенных часоў, аб якім вышэй гаварылася. Дык таму, хто на гэткім такце ўзгадаваны ці ўзгадуецца, ня будуць ані свойскія запраўдныя нетактоўнасьці, ані страшныя «нятакты» мітычныя. Трэба толькі добра прадумаць гэта, прааналізаваць самых сябе і, галоўна, не баяцца хоць самым перад сабою ўва ўсім прызнацца.

Але ёсьць тутака й яшчэ адна цікавая рэч. Ня толькі іншыя кажуць, а й ад самых людзей часам можна пачуць: «Я пайшоў да чужых і варагоў таму, што з боку сваіх у дачыненьні да мяне былі нятакты. Нятакты гэтыя адшпурнулі, адкінулі мяне ў чужы й варожы лягер...». Вось гэткая аб'ява «такту» ужо зусім цяжка даецца зьмясьціцца ў нармальнай людзкой галаве — «kommt nicht durch», як добра ў такіх разох кажуць Немцы. Хіба чалавека сьведамага, ідэйнага (а бадай заўсёды такія людзі прэтэндуюць на гэткую годнасьць) — можа зьвесьці куды-небудзь убок — ня тое, каб зусім «адшпургнуць» — нейкі, які-б ён там ні быў — «нятакт», звычайная будзённая зьява асабістых людзкіх, бытавых, а не ідэйна-нацыянальных дачыненьняў? Якая-ж тады цана тае ягонае ідэйнасьці? Што можа мець ад яго Бацькаўшчына, «што з пустой каліты выйме», як добра казаў паэта?

Не, як сабе хто хоча, але трэба некаторым людзям добрым над усім гэтым добра й задумацца. Бо карыстае з гэтага толькі ўсё той-жа, які «слушает да ест», разьдзьмухваньнем гэтых «тактаў» і «нятактаў» разьбіваючы грамаду, адцягваючы ад пазытыўнае працы, заводзячы ў сутачкі бязвыходнасьці й пустога тупаценьня на месцы, пераліваньня з пустога ў парожнае ў бясконцых дыскусіях пра «тактыку», нарэшце — прытупленьня пільнасьці й расслабленьня адпорнасьці на варожае й сьмяротна-небясьпечнае. Дык-жа будзем запраўды захоўваць такт у ўзаемадачыненьнях — наш здаровы, нацыянальны, «мужыцкі», калі хочаце, такт без усякага хамства, але й бяз штучнага паненства, будзем старацца стацца запраўднымі Эўрапейцамі — ды не дадзёмся-ж ачмуціцца ўяўнымі «зерцаламі» мітычных «узораў такту», падсоўваных спрытна ведамымі баламутамі ў надзеі на пэўны «комплекс ніжэйшасьці» і замарожаньне ўсякага руху

Наагул-жа, сяньня для нас можа быць тут толькі адно:

З братам — пабратняму, з ворагам — воража,
Любы мой дружа! Заўсёды так хораша.

І праўда, што можа быць харашэйшага й прасьцейшага за гэтае сфармуляваньне запраўднага нацыянальнага такту, дадзенае сваім часам адным з найбольшых нашых трыбунаў У. Дубоўкам?

Але-ж, «з ворагам — воража». Гэтага найбольш і ня любіць, і баіцца той вораг, стараючыся замыліць вочы «тактамі» й «Эўропамі», ад якіх сам — за тысячы кілёмэтраў... Дык-жа ці даваць яму цешыцца?

Хай падумаюць аб гэтым найперш нашыя «тактыкі». Ведама, і наш артыкул таксама можа выдацца ім свайго роду «нятактам». Адно, што тут зробіш — давядзецца ўжо неяк выбачаць, калі запраўды яны ўжо гэткія тактоўныя — бо які тут іншы выхад, як казаў Шолам-Алейхем...

НАВУКА ЧЭХАСЛАВАЧЧЫНЫ

Бэрлін (ДЭНА). Кіраўнік аддзелу выбараў і палітычных партыяў пры амэрыканскім вайсковым кіраўніцтве, Рычард М. Скэман, даў праз радыё, у межах сэрыі перадачаў «Свабода супраць таталітарызму», крытычны разгляд апошніх падзеяў у Чэхаславаччыне.

«Навука Чэхаславаччыны простая: ня можа быць ніякага кампрамісу з таталітарызмам», — сказаў Скэман, раўнуючы развой у Празе з падзеямі 1933 г. у Нямеччыне. Прамоўца прыйшоў да выснаву: «Канцы заходняму прабою таталітарнага камунізму маглі-б — і навет мусяць — легчы ў Чэхаславаччыне». Скэман выноўвае, што «нешчасьлівыя падзеі», якія перажывае Чэхаславаччына, як-бы можа парадаксальна гэта ня гучэла, даюць аснову да надзеі, повад да новае адвагі. Чэскі народ, праўда, страціў абраны ім урад, але не пазбыўся дэмакратыі, свойскай самому народу. Камуністыя таксама, як нацыстыя, забыліся, што кажны напор спараджае адпор.

Ідэя свабоды, якая ў Чэхаславаччыне засталася захаваўшыся, якраз роўна сто год таму прывяла ў Нямеччыне да паўстаньня лібэральна настроеных людзей супраць манархічнае тыраніі.

Упадак чэскае дэмакратыі Скэман зводзіць да трох галоўных прычынаў: ваеннага абступленьня, палітычнага прасякненьня й эканамічнае ізаляцыі ад дапаможных крыніцаў Захаду.

Заходнія дэмакратыі толькі памалу здабылі зразуменьне існасьці таталітарызму, аднолькавае, ці выступае ён як фашызм, як нацызм, ці як камунізм. Гэтым разам гэтае адзнаньне й адпаведная рэакцыя настае борзда. Сярод 16 нацыяў Захаду паўстаў новы дух супрацоўніцтва, настаўлены на мір, а не на вайну, на адбудову, а не на разбурэньне, на сілу без надужываньня яе й на свабоду ад страху. Гэты дух не знаходзіць свайго выразу ў гвалце.

Супрацоўніцтва вольных народаў разьвіе сілу, большую, чымся кажная форма блёку, штучна створанага імпэрыялістычным мілітарызмам або палітычнымі інтрыгамі, бо такое адзінства грунтуецца на волі свабодных народаў.

Тэхнічны мэтад, ужыты пры паваленьні Чэхаславаччыны, аж надта нагадвае нямецкія дачыненьні ў 1933 г. У вабодвух выпадках таталітарныя сілы кантралявалі паліцыю й армію. Умеркаваныя групы, што ня вельмі хацелі верыць, на якія скрайнасьці замахваюцца сілы, што ймкнуцца да ўлады — спачатку неразумна былі гатовыя да супрацоўніцтва. Тады ў Празе, як і ў Бэрліне, быў дадзены ўдар змайстраванай «змовай»: нацы падпалілі райхстаг, праскія камуністыя выкрылі «рэакцыйны замах супраць народу». Скэман прадбачыць, што ў наступных выбарах «чырвоныя фашыстыя», як і іхныя «брунатныя браты», абвесьцяць поўную перамогу, і што **старая фраза аб «нацыянальным адзінсьцьве» зноў будзе дэманстравацца перад стэрарызаваным жыхарствам, якое ведае, што «нацыянальнае адзінства» для камуністых значыць адзінства могілак і канцэнтрацыйных лягераў».**

«Эканамічная й духовая адбудова ў Заходняй Эўропе — цяпер адзіны адказ на тактыку, што перамагла ў Чэхаславаччыне», — высноўвае Скэман.

У Францыі й Італіі гэтая тактыка адмовіла, бо гэтыя народы адкідаюць сыстэму, якая абмяжоўвала-б іхныя індывідуальныя свабоды. Францыя й Італія, насупраць Чэхіі й Славаччыны, былі ў стане правесьці сваю волю, бо яны ня былі пад пагрозаю звонку ані ў вайсковым, ані ў эканамічным ці палітычным дачыненьні.

Палітычна цяпер палі між дзвюма формамі ўраду разьмежаваньня. Чэхаславаччыны цяпер больш няма на абтоку дэмакратыі ў моры чырвонага абсалютызму. Ды ўсё-ж ніхто не павінен думаць, што гэтая лінія мусіць абазначаць трывалы падзел сьвету й Нямеччыны. «Ня толькі для спадзяванага задзіночаньня Нямеччыны дарога вольная, але й прыроднае ды гістарычнае ўзаемадачыненьне між заходнімі і ўсходнімі часткамі Эўропы няўхільна разбурыць усе хвалышывыя й штучныя палітычныя перасьценкі». Зазначаючы на эканамічную канечнасьць, якая змушае Усход да гандлю з Захадам, Скэман закончыў словамі: **«Сяньняшняя праская трагедыя — гэта таксама пэўны заўтрашні трыумф дэмакратыі, як дзесяць год таму мюнхенская трагедыя была абуджальным клічам і сыгналам пагрозы гітлерызму».**

СТРАТЭГІЯ й ТАКТЫКА КАМУНІЗМУ

Вашынгтон (ДЭНА-ОАНС). Адзін із камітэтаў Камісіі Замежных Справаў Амэрыканскага Кангрэсу апублікаваў падрабязную справаздачу пра стратэгію й тактыку сусьветнага камунізму. Справаздача характарызуецца, як «уклад у грамадзкае зразуменьне пытаньня, якое даўно сталася за прычынак да заклапотаў і кантравэрсаў аж да непатрэбнае й небясьпечнае ступені».

Тры часткі справаздачы абыймаюць: «Тэорыю й практыку сусьветнага камунізму», «Тактыку камунізму» й «Контракцыі». Да апраўздачы дададзеныя дакумэнты ў дзьвюх частках.

Сябры Камітэту, пасьля падрабязнага дасьледваньня палітычнага палажэньня ў Эўропе й на Блізкім Усходзе, устанавілі 10 выснаваў пра камунізм: 1) камуністыя маюць адну мэту — сусьветную рэвалюцыю, 2) яны прыймаюць, што рэвалюцыя павінна быць гвалтоўнай, 3) яны ня могуць згадзіцца на ідэю, што адгэтуль мог-бы запанаваць мір, і лічацца з далейшай катастрафальнай вайной, 4) Савецкі Саюз разглядаецца, як галоўная сіла рэвалюцыі, 5) камуністыя баяцца кааліцыі супраць Савецкага Саюзу, 6) таму яны баяцца адбудовы або фэдэрацыі некамуністычнага сьвету, 7) яны выкарыстоўваюць найнавейшы й найдзяйнейшы спосаб «халоднае вайны», каб узмацніць собскія сілы й паслабіць іншых, 8) камуністычныя партыі вонках Савецкага Саюзу — гэта апекаваныя партнэры або дапаможныя аддзелы, 9) тактыка базуецца на моцнай тэорыі, найважнейшыя пункты якое нязьменныя, 10) падзел сфэраў уплыву ў Эўропе й Азіі між пераможцаў сусьветнае вайны мусіць рэгулявацца палітыкай сілы, а не перамовамі.

У пытаньні «контрмерапрыёмстваў» Камітэт дайшоў да выснаву, што спачатку мусіць быць азначаная частка сьвету, якая падлягае ахове. Ня кажная з паасобных нацыяў можа выпрацаваць для сябе пазытыўныя мерапрыёмствы дзеля эканамічнае стабілізацыі, міжнароднага супрацоўніцтва й міру. Усе гаспадарствы ў прамысловым дачыненьні ў вялікай меры залежаць ад іншых краёў. Справаздача патрабуе згуртаваньня некамуністычных гаспадарстваў, да чаго мусяць быць прыцягнутыя й Блізкі Усход зь ягонымі нафтавымі крыніцамі, як і Францыя, Італія, Нямеччына й Кітай. Унутры гэтага ўсяго некамуністычнага абшару трэба перасячы ўсе мерапрыёмствы камуністых для сабатажу і ўмяшаньня. Як «нэгатыўныя контрмерапрыёмствы», пададзеныя наступныя прапановы: 1) камунізм мусіць аналізавацца руплівей, як у мінуласьці; публікацыі пра камунізм мусяць выходзіць у такой даступнай форме, каб яны былі зразумелыя ўсім дэмакратычным народам сьвету, 2) трэба адмовіць камуністым ува ўсякіх перавагах і спрыяньнях, праз якія яны маглі-б праводзіць сваю інфільтрацыю, 3) пэўныя мерапрыёмствы палітычнае абароны мусяць ужывацца ў якмага большым ліку некамуністычных краёў; ЗША маглі-б забясьпечыць прынамся поўнае зразуменьне й больш напярэймыськіраванае падтрыманьне мерапрыёмствам на карысьць мацнейшых дэмакратычных урадаў і менш напярэймыськіраванае — ультрадэмакратычным тактыкам камунізму (больш і менш, чымся гэта было ў мінуласьці), 4) трэба ўжыць мерапрыёмствы гаспадарскае абароны як ЗША, так і іншых некамуністычных краёў; гандаль із СССР павінен базавацца на аснове роўных выгодаў для абодвух бакоў, прычым з абодвух-жа бакоў павінны захоўвацца й забавязаньні, 5) мусіць прапагавацца, што мы пайшлі далей наперад, чымся яны, што мы рэвалюцыю маем ужо за сабою, што мы дакляруем мір, а не вайну, тымчасам як яны могуць дакляраваць толькі вайну, а ня мір, 6) нельга ўпадаць у ўзаемныя абвінаваччаньні, 7) калі-б толькі мы мелі ўдачу, дык камуністычная палітыка хісьнецца ад радыкальнае афэнзывы да ўмеркаванае дэфэнзывы. Тады мы мусім парупіцца аб тым, каб яны ніколі ня сталіся зноў афэнзыўнымі.

Як «пазытыўныя мерапрыёмствы», Камітэт у сваёй справаздачы адзначае канечнасьць трымаць гаспадарку на адным узроўні, і надалей высьцерагаючыся дэпрэсіяў. Апрача таго, трэба ясна выкласьці ідэйнае дабро некамуністычнага сьвету. Яснасьць ідэяў — моц камуністых.

Два дадаткі да справаздачы абыймаюць 22 дакумэнты й выясьненьні пра камунізм ад «Камуністычнага Маніфэсту» 1848 г. да апошняе прамовы Молатава, 40 афіцыйных амэрыканскіх пратэстаў супраць камуністычнае палітыкі ад ліпеня 1945 да сьнежня 1947 г. і зьвязаны з гэтым абмен лістоў.

СПРАВЫ ДП

ЧАЦЬВЕРТАЯ ПРЭСАВАЯ КАНФЭРЭНЦЫЯ ІРО

3-га сакавіка сёлета адбылася 4-я канфэрэнцыя ДП-прэсы ў Гайдэльбэргу. Як і папярэднім разам, галоўны дырэктар ІРО на амэр. зону на ёй ня быў з прычыны службовага выезду. Прывітаўшы канфэрэнцыю, кіраўнік аддзелу прэсы й інфармацыі сп. Дэнлінгер пачаў разгляд пададзеных яму на пісьме пытаньняў. Пададзём тут найцікавейшыя з гэтых пытаньняў і адказаў на іх.

Якія распараджаньні й дакумэнты устанаўляюць паняцьце ДП і які праўны стан ДП з увагі на матар'яльнае забясьпечаньне й свабоду руху? З адказу вынікала, што існуюць у гэтым дачыненьні 3 дакумэнты: 1) канстытуцыя ІРО, якая дасюль ня вельмі шырака ведамая сярод ДП. Праўда, Галоўная Гаспода рабіла дарэмныя высілкі, каб перакласьці яе ўва ўсе мовы ДП... Але цяпер хтось напаў на шчасьлівы домысел разаслаць яе па розных нацыянальных камітэтах, якім ужо напэўна ўдасца яе апублікаваць... 2) асноўны дакумэнт, які датычыць ДП, гэта залучнік № 1 да канстытуцыі ІРО, галоўныя пункты якога былі устаноўленыя ў 1945 г. у Вашынгтоне й ведамыя раней пад назовам «Цыркуляру 22», што станавіў сабою ўмову між штабам амэрыканскіх збройных сілаў у Эўропе і УНРРА-ю 3) распараджаньне № 20 акупацыйнае Ваеннае Улады (Mil. Gov.), якое прыйшло на месца «Цырк. 22», а сяньня пазбаўленае сілы дзеяньня пасьля ліквідацыі УНРР-ы й прыняцьця канстытуцыі ІРО. Гэтымі трыма дакумэнтамі й азначаецца статус ДП. Пры іхнай інтэрпрэтацыі біруцца на ўвагу й калішнія законы Ваймарскае Рэспублікі (!?)

Чаму так абмяжоўваецца свабода руху ДП? На сяньняшні дзень ДП не дазваляецца пераход зонных межаў навет у выпадку «вышэйшае сілы». Навет выпадак сьмерці, цяжкое хваробы, або заладжаньне безадкладных справаў, калі семянін пакідае Нямеччыну, не даюць права ДП тут-жа кінуць лягер, каб падаўца туды, куды іх патрабуюць. У вадказе на ўсё гэта было сьцьверджана, што «ДП павінны мець такую-ж свабоду руху, што й Немцы». Навет мае існаваць праект, каб ДП маглі свабодна рухацца па ўсіх тых краёх, у якіх дзеіць ІРО. Цяперашняе часткаваe абмежаваньне свабоды мае на мэце адно зьменшыць цяжкасьці ў перахарчаваньні ДП... Для злучэньня разьбітых сем'яў фактычна няма ніякіх цяжкасьцяў. Гэты важны камплекс справаў цяпер абмяркоўваецца ў Бэрліне.

Ці ня было-б магчыма, каб ІРО за пасярэдніцтвам арміі й акупацыйнае ўлады здабыла статыстычныя дадзеныя, што прыраўнаньня паказалі-б крымінальную злачыннасьць сярод ДП і нямецкага жыхарства? Адказ: Статыстыка (нямецкая) з 6-ёх апошніх месяцаў паказвае, што паказальнік злачыннасьці сярод ДП узрос. ІРО гэтым устурбавалася, хоць і не давала поўнае веры нямецкім дадзеным, у якіх было сьцьверджана шмат заганаў, як: 1) усе «аўсьлендары» прыраўнаныя да ДП, 2) усе злачынствы зьбітыя сумарычна ў вадно (пр. недазволеная язда на прыступцы трамваю й забойства...) 3) часовы арышт прыраўнаны да злачынства, тым часам, калі нармальна на 54 арышты прыпадаюць толькі 2 прысуды. ІРО запатрабавала ад Немцаў падаць лік прысудаў, вынесеных над ДП (з паданьнем прозьвішча, нацыянальнасьці, роду злачынства й г. д.) і колькі разоў узьдымала пратэсты супраць некаторых прысудаў, але з прычыны нястачы пэрсаналу (?) уся гэта акцыя пакуль ня прынесла спадзяваных вынікаў.

Ці не магло-б быць пашыранае супрацоўніцтва між ІРО і ДП, якое дасюль выяўляецца галоўна ў прэсавых канфэрэнцыях, шляхам дапушчэньня нацыянальных прадстаўнікоў у характары дараднікаў у Area-TEAM'ах і завальных гасподах ІРО? Якія былі-б прычыны недапушчэньня такіх, на дэмакратычнай дарозе абраных нац. прадстаўніцтваў? Ці-ж ня роўнае гэта проста дыскрымінацыі ў вабліччы факту, што адна нацыянальнасьць — жыдоўская — ад даўжэйшага часу такіх прадстаўнікоў у ІРО мае? Адказ: Як калісь УНРРА, так і ІРО афіцыйна не прызнае прадстаўніцтва паводле нацыянальнае групы. Толькі Жыды яшчэ ў 1945 г. былі прызнаныя акупацыйнымі ўладамі. Гэта ня значыць, што ІРО ня хоча прызнаць нацыянальных групаў, як такіх. Апошнімі месяцамі пераглядаліся статуты гэтых групаў. Створаная на аснове канстытуцыі ЗН, ІРО ня можа прызнаць тае нац. групы, у статуце якой ёсьць супярэчнасьці з канстытуцыяй ЗН. Таму ўсе статуты нац. групаў павінны быць узгодненьня з канстытуцыяй ІРО і ўстановішчамі ЗН. Справа гэтая, як прынцыповая, ня церпіць ніякага адкладу. Будзе разважана, між- і вонках-занальная дзейнасьць камітэтаў і іхныя фінансавыя асновы. На мінулым тыдні справа гэтая была на парадку дня нарадаў у Жэнэве.

Ці не магла-б Гал. Гаспода дапамагчы арганізаваць выстаўкі малярства й іншых галінаў мастацтва ДП ў вялікіх свабодных дэмакратыях Захаду? ДП ня маюць найменшае магчымасьці зьвярнуцца із сваімі творамі да сусьветнае ацэны. ДП-прэса таго меркаваньня, што такія выстаўкі выдатна памаглі-б ІРО у рэалізацыі ейных заданьняў. Адказ: Сп. Дэнлінгер удзячны Саюзу ДП-Прэсы за прыгожую ініцыятыву й шкадуе, што дасюль не далося яе ўжыцьцявіць. Ён просіць падаць яму сьпісы мастакоў і іхных твораў, а таксама канкрэтныя практычныя прапановы дзеля арганізаваньня такіх выставак. Далей было паладзена да ведама, што неўзабаве ІРО мяніцца склікаць у Жэнэве канфэрэнцыю акадэмікаў і розных спэцыялістых спасярод ДП і ўцекачоў. Мэта канфэрэнцыі — разгляд магчымасьцяў эміграваньня, асяленьня й занятку ў спэцыяльнасьці акадэмікаў і спэцыялістых. Для амэрыканскае зоны Нямеччыны зарэзэрвавана тымчасам 14 месцаў (і магчыма яшчэ 5) для 1 адваката, 1 агранома, 1 артыстага, 1 вэтэрынара, 1 лекара, 1 дэнтыстага, 1 журналістага, 1 інжынэра, 1 купца, 1 навуковага працаўніка, 1 прафэсара, 1 каталіцкага сьвятара, 1 хірурга, 1 мэд. сястры.

Ці маюць ДП права на собскасьць? Калі так, дык якое? Адказ: Так, толькі ў справе карыстаньня гэтай собскасьцяй могуць паўстаць некаторыя ўскладненьні... (пр. карыстаньне собскасьцяй, пакінутай на бацькаўшчыне). У Нямеччыне ДП маюць права мець прыватную собскасьць да зямельнае ўлучна, набываць яе ўсімі легальнымі спосабамі й атрымваць у спадчыне. Правы зямельнае собскасьці й кантрактавых забавязаньняў маюць для іх такую-ж сілу, што й для Немцаў. ДП могуць падаваць жальбы ў нямецкі суд. У лягерах усе гэтыя правы абмежаваныя. У кажным лягеры, дзе жыве больш за 2.000 ДП, ёсьць праўны дараднік, а для кажных далейшых 500 ДП — яшчэ адзін дараднік. Яму падаюцца ўсе жальбы, якія ён перасылае ў Г. Г. дзеля прысуду. Справа гэтая ня простая й выяўляе шмат камплікацыяў.

Ці ДП маюць права мяняць рэчы й наагул уваходзіць у гандлёвыя дачыненьні зь Немцамі? — Але, бо мена рэчамі дазволеная законам. Нямецкія дыскрымінацыі ДП (аб якіх трэба ставіць да ведама Г. Г.) палягаюць на хвальшывай інтэрпрэтацыі Распараджэньня № 20 Акупацыйнае Ваеннае Улады, якое было скасаванае 3 месяцы таму, але мае быць узноўленае пасьля рэвідаваньня і ўносу важных папраўак. Гэтае распараджаньне забавязвае нямецкія дзейнікі пераняць на сваю адказнасьць усіх асобаў, пазбаўленых апекі ІРО, зь якімі цяпер ёсьць шмат цяжкасьцяў... Цяперака йдзець акцыя дзеля ўстанаўленьня, хто мае, а хто ня мае права быць у лягеры. Толькі тыя, ~~каму~~ дапамога канечная, маюць права на апеку ІРО.

Ці Г. Г. гатова памагчы ДП-прэсе ў правядзеньні новае прэсвае інструкцыі, што дае ДП-прэсе тыя-ж правы, якія мае нямецкая прэса? Адказ: Але.

Ці асобы, што ня жывуць у лягерах, але прайшлі перарэгістрацыю, будуць мець тыя-ж самыя дакумэнты й правы на эміграцыю, што й ДП у лягерах? — Але, толькі на рукі ім выдаецца адно пасьветчаньне, якое сьцьвярджае іхнае права на ДП-статус.

Пасьля колькіх драбнейшых вусных пытаньняў канфэрэнцыя была зачыненая. Наступная мае адбыцца за месяц у гор. Бад-Кісынген.

М.

ГАРА НАРАДЖАЕ МЫШ?

Вашынгтон (ДЭНА). Як паведамляе міністэрства замежных справаў ЗША, праўная камісія амэрыканскага сэнату 1 сакавіка рэкамэндавала да прыняцьця прапанову закону, на аснове якога 100.000 ДП з Эўропы павінны атрымаць дазвол на ўезд у ЗША у часе двух год, пачынаючы ад 1-га ліпеня 1948 г. Названы лік павінен быць падзелены напал між гэтымі двума гадамі, пры чым аднак перанос нявыкарыстаных у вадным годзе дазволаў на другі год немагчымы. Эўрапейскія ДП, якія атрымаюць дазвол на ўезд у межах гэтага закону, падлягаюць дакладна ўсім тым законам, якія пашыраюцца на ўсіх рэгулярных эмігрантаў. Найменш 50% ДП-эмігрантаў павінна быць занятае ў сельска-гаспадарскіх прадпрыёмствах.

У выпадку, калі закон будзе прыняты, правядзеньне яго ляжала-б у руках камісіі з трох асобаў, упаўнаважанай рупіцца аб «якмага раўнамерным размеркаваньні й расьсяленьні» дапушчаных эмігрантаў.

З увагі на г. зв. «біль Стратона», які таксама прадугледжвае эміграцыю ДП у ЗША у поўным абсягу, праўная камісія дасюль ня ўжыла яшчэ ніякіх далейшых захадаў.

А ДАСЮЛЬ — 27,000

Нью-Ёрк (ДЭНА). ЗША паведамілі ЗН у вадказе на агульны апытальнік сяброў ЗН, што ў часе ад траўня 1946 г. да сьнежня 1947 г. дазвол на ўезд у ЗША атрымала каля 27.000 уцекачоў і ДП. Дазволы выдаваліся на аснове выдадзенага ў 1945 г. распараджэньня Прэзыдэнта, у якім загадвалася прысьпешыць такую эміграцыю ў межах эміграцыйных квотаў.

Н. НЕДАСЕК

1918 - 1948

Да трыццатых угодкаў найвызначнейшых падзеяў нашага нацыянальнага руху *)

Гістарычнае паседжаньне.

24-га сакавіка 1918 г., а 8-й гадзіне ўвечары, у будынку Рады БНР на галоўнай вуліцы сталіцы г. Менску (тады гэтая вуліца звалася яшчэ Захараўскай) пачалося гістарычнае паседжаньне Рады БНР разам з дэлегацыяй Віленскае Беларускае Рады, на парадку дня якога стаяла адно адзінае пытаньне: **абвешчаньне незалежнасьці Беларусі.** Паседжаньне гэтае, якое трывала 12 гадзінаў (да 8-е гадзіны раньня 25 сакавіка), і прынесла самы Вялікі Акт 25 Сакавіка, задакумэнтаваны тады-ж у Трэйцяй Устаўнай Грамаце БНР.

Асноўны даклад у справе парадку дня зрабіў старшыня першага ўраду БНР — Народнага Сэкратарыяту, радны **Язэп Варонка.** Адзін із навочных сьветкаў гістарычнага паседжаньня ў гэткіх агульных рысах успамінае сяньня зьмест гэнага дакладу: «Па пералічэньні й разглядзе гістарычных этапаў нашага народу й нашае Бацькаўшчыны, ён (Я. Варонка Н. Н.) пераходзіць да геаграфічнага апісаньня нашае краіны, сьцьвярджаючы факт, што ня гледзячы на шматвяковую няволю, наш народ захаваў усе адзнакі самабытнасьці, захаваў сваю мову, культуру й г. д. і што па свайму геаграфічнаму палажэньню мы творым асобную суцэльнасьць» (М. Ш. Незабыўны дзень. Ратаваны часапіс «Шляхам Жыцьця», № 3 (15) за 1947 г., б. 6-7).

На кароткім перапынку разгарнулася дыскусія. Асноўны прабег яе вышэйўспомнены навочны сьветка падае гэтак: «Усе беларускія партыі, як адна, злажылі дэклярацыі, падтрымваючы тэзы дакладчыка. З такімі-ж дэклярацыямі выступілі прадстаўнікі жыдоўскіх палітычных партыяў «Паалей Цыён» і «Бунд», у якіх яны ад імя сваіх партыяў заяўлялі, што беларускі народ мае поўнае права кіраваць сваё жыцьцё й пастанаўляць аб сваім лёсе. Супраць дакладу выступалі расейскія кадэты й эсэры, матывуючы сваё становішча тым, што адарваўшыся ад Расеі, Беларусь можа ў віхры палітычных падзеяў загінуць. Іхныя цьверджаньні былі разьбітыя... На гэтым месцы мушу адзначыць, што прадстаўнік польскае меншасьці ад ППС сп. Прыстар у сваёй яскравай прамове выступіў супраць кадэтаў і эсэраў. «Даволі, — казаў ён, — вы душылі нас, Палякоў, і даволі вам душыць Беларусаў! Настала пара, каб усе народы сталіся вольнымі й жылі паводля сваіх традыцыяў і звычаяў!» Выступала яшчэ шмат прамоўцаў, якія падтрымвалі прапанову, уносілі свае папраўкі й заўвагі» (М. Ш. Незабыўны дзень).

Пасьля поўначы дыскусія, на прапанову, была спыненая й абраная радакцыйная камісія ў складзе прадстаўнікоў усіх партыяў і груповак для апрацаваньня пастановы, якія й рыхтуюцца камісіяй ў вабвешчаным на гэта перапынку. Па сканчэньні працы камісіі радны Я. Варонка абвесьціў прапанаваную ёй рэзалюцыю: **«Рада Беларускае Народнае Рэспублікі абвяшчае Беларускую Народную Рэспубліку незалежнай і выдае аб гэтым устаўную грамату».** Ім-жа быў абвешчаны й праект тэксту гэтае Трэйцяе Устаўнае Граматы БНР, што фактычна й становіць сабою дакумэнт самога акту 25 сакавіка. Пасьля прыняцьця некаторых паправак адбылося паіменнае галасаваньне.

Навочны сьветка гэтак апісвае канчатак гістарычнага паседжаньня: «І ў гэты ўрачысты мамэнт, калі была прынятая рэзалюцыя й была абвешчаная Вольная Незалежная Беларуская Дзяржава, у залю ўпалі першыя праменьні раньняга сонца. Яно абліло вясьнянным ясным сьвятлом залю, у якой, як на Вялікдзень, у часе хрыстосаваньня, усе радныя абыймаліся й цаваліся ад радасьці. І ў гэты-ж мамэнт узышло Сонца Свабоды над нашай шматпакутнай Бацькаўшчынай»... (М. Ш. Незабыўны дзень).

Вялікі Акт.

Падаём тут поўны аўтэнтычны тэкст Трэйцяе Устаўнае Граматы БНР — тэкст Вялікага Акту 25 Сакавіка:

«Год таму назад народы Беларусі, разам з народамі Расеі, скінулі ярмо расейскага царызму, якое найцяжэй з усіх прыдушыла Беларусь; ня пытаючыся народу, ён кінуў наш край у пажар вайны, якая дашчэнту зруйнавала гарады й вёскі беларускія. Цяпер мы, Рада БНР, скідаем з роднага краю апошняе ярмо дзяржаўнае залежнасьці, якое было накінутае расейскім царызмам на наш вольны й незалежны край.

Ад гэтага часу Беларуская Народная Рэспубліка абвяшчаецца незалежнай і вольнай дзяржавай. Самі народы Беларусі, у васобе свайго установчага сойму, пастановяць аб будучых дзяржаўных зьвязях Беларусі.

На падставе гэтага траціць сілу усе старыя дзяржаўныя зьвязі, якія далі магчымасьць чужому ўраду падпісаць і за Беларусь Трактат у Берасьці, што забівае насьмерць беларускі народ, дзелячы яго на часткі. На падставе гэтага Ўрад Беларускае Народнае Рэспублікі мае ўвайсьці ў зносіны з зацікаўленымі старанамі, запрапанаваўшы ім перагледзець тую частку Берасьцейскага трактату, якая датычыць да Беларусі й падпісаць мірную ўмову з усімі ваяваўшымі дзяржавамі.

БНР павінна абняць усе землі, дзе жыве й мае лічбовую перавагу беларускі народ, а ласьне: Магілеўшчыну, беларускія часьці Меншчыны, Віленшчыны й сумежныя часткі суседніх губэрняў, заселеных Беларусамі.

БНР пацьвярджае ўсе тыя правы й вольнасьці грамадзян і народаў Беларусі, якія абвешчаныя Ўстаўнай Граматай ад 9-га сакавіка 1918 г.

Абвяшчаючы аб Незалежнасьці БНР, Рада яе ўскладае свае надзеі на тое, што ўсе любячыя волю народы памогуць беларускаму народу ў поўнай меры зьдзейсьніць яго палітычна-дзяржаўныя ідэалы.

25 сакавіка 1918 г. Менск.

Рада Беларускай Народнай Рэспублікі.

Ад рэдакцыі. На гэтым спыняем друкаваньне у нашай газэце агляду Н. Недасека «1918—1948», бо ён выдрукаваны ўжо асобнай брашурай (выпісаць **можна** праз Адміністрацыю нашае газэты, цана 3 н. м.).

*) Працяг. Гл. № 7 (10).

Па кутках эміграцыі

І Ў АМЭРЫЦЫ — ЗРУШЫЛАСЯ...

Толькі нумар таму мелі мы радасьць падаць чытачом вестку пра пачатак гуртаваньня нашых суродзічаў у Аргентыне. Сяньня маем прыемнасьць пацешыць іх яшчэ мо радаснейшай навінаю: як падаюць із Чыкаго (ЗША), пачынаецца й тут аціверажэньне ад чаду саветафільства й праца на нацыянальным грунце.

Афіцыйна налічваецца ў ЗША больш за 500.000 Беларусаў. Іхная нацыянальная сьведамасьць і арганізацыйнае жыцьцё здаўна будзілі шмат пажаданьняў. Вялізная бальшыня Беларусаў прыбыла ў Амэрыку яшчэ перад першай сусьветнай вайной, ня вывезшы з краю, затопленага тады расейшчынай, глыбейшае нацыянальнае сьведамасьці. Аднак, яшчэ задоўга перад другой вайной была заснаваная ў Чыкаго Беларуская Нацыянальная Рада, якая паставіла сабе за мэту зарганізаваць Беларусаў і быць ім за абаронніцу іхных нацыянальных інтарэсаў. Нажаль, з прычыны антыбеларускіх інтрыгаў, дзейнасьць Бел. Нац. Рады блізу ўвесь час была спаралiжаваная.

Але апошнім часам нацыянальная сьведамасьць Беларусаў у Амэрыцы пачала ўздыймацца, дый сябры Рады паставілі станаўкі супраціў усякім інтрыгам. Адбыліся надовечы перавыбары, і на чале Рады сталі ведамыя патрыёты-незалежнікі: старшыня — **Чопка** Павал, сакратар — **Лабач** Ігнат, скарбнік — **Аблажэй** Макар.

Адразу яны выявілі глыбейшую ініцыятыву, узяўшыся за арганізацыю ўрачыстага сьвяткаваньня ўгодак 25 Сакавіка. Мае адбыцца беларуская багаслужба з масавым удзелам грамадзянства, урачыстая акадэмія й праз радыё наданыя прамовы, прысьвечаныя 25 Сакавіку.

Таксама праектуецца ў будучыні выдаваць беларускую газэту, якая-б абараняла нацыянальныя інтарэсы Беларусаў у Амэрыцы.

Мы з свайго боку пажадаем новаму кіраўніцтву Бел. Нац. Рады як найбольшых удачаў у задуманым, гатовыя кажны час памагчы ў патрэбе радаю й справаю.

Адрыс Беларускае Нацыянальнае Рады: Whiteruthenian National Concil — 2623 W. Auguste Blvd. — Chicago 22, Illinois, U. S. A.

НАШАЯ ПЕРАМОГА

Нядаўна я пісаў у нашую газэту аб цяжкім палажэньні беларускіх перамяшчэнцаў, што жылі ў польскім лягеры ў Альтэнштаце. Сяньня сьляшаюся паведаміць, што гэтыя зьдзекі для ладнае часткі Беларусаў з Альтэнштату ўжо скончыліся. Дзякуючы нашым упорыстым стараньням і выдатнай памозе Беларускага Камітэту на Амэрыканскую Зону Нямеччыны, найбольш актыўныя Беларусы з Альтэнштату ў ліку сотні чалавек у палавіне лютага былі перавезеныя ў лягер у Мітэнвальдзе, дзе папоўнілі наяўную ўжо там і добра зарганізаваную беларускую групу. Цяпер мы ў Мітэнвальдзе творым асобную беларускую сям'ю й свабодна праводзім беларускую культурна-нацыянальную й грамадзкую працу. Нашая нацыянальная група, якая сяньня налічвае 220 чалавек, будзе паступова павялічвацца, бо да нас маюць перавезьці яшчэ Беларусаў зь іншых чужанацыянальных лягераў нашае акругі. А таксама маем надзею, што й тыя Беларусы, якія яшчэ, дзякуючы сваёй малой сьведамасьці і агітацыям ды застрашваньням, засталіся ў Альтэнштаце, неўзабаве зразумеюць сваю памылку й таксама пераедуць да нас.

А ў нас сяньня ўдала разгортаецца грамадзкая й культурная праца. Маем сваю беларускую школу, дзіцячы садок, сваю скаўцкую арганізацыю, якая нядаўна вельмі ўрачыста сьвяткавала пасьвячэньне свайго сьцягу. Нашая моладзь з энтузіязмам рыхтуе цяпер тэатральны паказ. 29 лютага наведаў наш лягер прадстаўнік Беларускага Камітэту на Амэрыканскую Зону Нямеччыны сп. Ст. Станкевіч і прачытаў для нашых жыхароў даклад аб паўстаньні й дзейнасьці нашае гаспадарстваўскае рэпрэзэнтацыі — Рады і Ўраду БНР. Пасьля дакладу разгарнулася дыскусія, якая сьветчыла аб вялікім зацікаўленьні нашых жыхароў нацыянальна-вызвольнымі праблемамі.

Сяньня можам сьмела сказаць, што спасярод беларускіх асяродкаў у Амэрыканскай Зоне Нямеччыны паўстаў яшчэ адзін новы асяродак — Мітэнвальд.

Зуб.

КАМУНІКАТ № 2

ЦЭНТРАЛЬНАЕ ВЫБАРНАЕ КАМІСІІ для перавыбараў БЕЛАРУСКАГА ЦЭНТРАЛЬНАГА ДАПАМАГОВАГА КАМІТЭТУ Ў НЯМЕЧЧЫНЕ

У выкананьне пададзенага ў нашым Камунікаце ад 23. II. 48 (гл. «Бацькаўшчына», № 6 (9) ад 29. II. 48) паведамляецца грамадзянству:

Склад Цэнтральнае Выбарнае Камісіі, абранае на паседжаньні Беларускага Цэнтральнага Камітэту **разам** із Старшынямі Зонных Камітэтаў 22 лютага **сёлета**, наступны: Старшыня Камісіі — Д-р Станіслаў **Станкевіч**, сябры — Мгр. Мікалай **Кунцэвіч** і Віталь **Кажан.** Адрыс Камісіі: (13b) Osterhofen, Ndb., Whiteruthenian DP-Camp.

Старшыня Выбарнае Камісіі на Амэрыканскую Зону Нямеччыны — Уладзімер **Кабушка**. Адрыс той самы.

Старшыня Выбарнае Камісіі на Ангельскую Зону — Д-р Ігнат **Гагалінскі.** Адрыс: (20) Wattenstedt b. Braunschweig, Dental Center Gutihaus.

Старшыня Выбарнае Камісіі на Францускую Зону — Д-р Віктар **Войтэнка.** Адрыс: (14b) Saulgau, Kaiserstr. 33.

Календар выбараў наступны:

12. 3. 48: Скліканьне у лягерах і нацыянальных групах **агульных сходаў** выбіральнікаў, азнаямленьне іх з Выбарнай Ардынацыяй і выбары Акруговых Выбарных Камісіяў згодна з § 5 Выбарнай Ардынацыі.

14. 3. 48: Заканчэньне сьпісаў выбіральнікаў і паданьне іх да агульнага ведама.

16. 3. 48: Канчальны тэрмін падаваньня Акруговым Выбарным Камісіям **сьпісаў кандыдатаў** згодна з § 10 Выбарнай Ардынацыі і паданьне іх да публічнага ведама.

18—21. 3. 48. Галасаваньне. Кажная Выбарная Акруга ў вадзін з пададзеных тут дзён.

Калі мясцовыя абставіны будуць вымагаць, Акруговыя Выбарныя Камісіі могуць рабіць некаторыя зьмены ў выбарным календары, паведамляючы аб гэтым Зонныя Выбарныя Камісіі.

Выбарная Ардынацыя ўжо разасланая беспасярэдня ўва ўсе беларускія лягеры й зарганізаваныя нацыянальныя групы ў чужых лягерах.

Калі-б дзе-небудзь няпрыязна настроеная да Беларусаў лягерная адміністрацыя ці іншыя дзейнікі рабілі перашкоды ў правядзеньні выбараў, трэба інтэрвэніяваць у мясцовых аддзелах IPO, а ў скрайнім выпадку — у Зоннай Выбарнай Камісіі. Зазначаем, што **вайсковыя й ірайскія ўлады рэспэктуюць Беларускі Цэнтральны Дапамаговы Камітэт, як законную агульнабеларускую рэпрэзэнтацыю, а дзеля гэтага яны ня будуць перашкаджаць у правядзеньні выбараў.**

ЦЭНТРАЛЬНАЯ ВЫБАРНАЯ КАМІСІЯ

Остэргофэн, 10 сакавіка 1948 г.

ДА ВЫБАРАЎ

Як падае зьмешчаны сяньня ў «Бацькаўшчыне» Камунікат Цэнтральнае Выбарнае Камісіі, між 18 і 21 сакавіком 1948 г. адбудуцца ў беларускіх лягерах і нацыянальных групах заходніх зонаў Нямеччыны выбары дэлегатаў на зьезд, які сваім парадкам правядзець перавыбары кіраўнічых органаў Беларускага Цэнтральнага Дапамаговага Камітэту ў Нямеччыне. Гэтыя выбары стануцца бясспрэчна аднэй з найважнейшых падзеяў у нашым эміграцыйным жыцьці. Калі яшчэ 29-га сьнежня летась на паседжаньні Цэнтральнага Камітэту запала пастанова аб перавыбарах, дык мелася на ўвеце ня толькі правесьці законную зьмену кіраўніцтва нашага Цэнтральнага Камітэту пасьля сканчэньня ягонае кадэнцыі, але таксама прычыніцца такім спосабам да як найшырэйшае кансалідацыі нашага грамадзянства ў Нямеччыне праз уцягненьне яго ў выбарную акцыю й даньне шырокіх магчымасьцяў пастанаўляць у справе нашага арганізаванага грамадзкага жыцьця на чужыне. Гэтыя спадзяваньні былі зусім рэальныя, бо выбарная ардынацыя дае магчымасьць усім бяз вынятку Беларусам ад 18 год выбіраць і ад 25 год быць выбранымі. Пры гэтым ардынацыя забясьпечвае выбіральнікам усеагульнае, роўнае, беспасярэдняе, патаёмнае й прапарцыянальнае галасаваньне, такім парадкам як найшчыра адказваючы усім асноўным прынцыпам заходняга дэмакратызму. Пры такіх выбарах няма й ня можа быць ніякіх абмежаньняў, ані прывілеяў для тых ці іншых грамадзкіх або палітычных групаў, а ўсе карыстаюцца аднолькавымі выбарнымі правамі. На тым-жа паседжаньні было таксама пастаноўлена, што пасьля перавыбараў Цэнтральнага Камітэту адбудуцца такія-ж самыя перавыбары й нашых Зонных Камітэтаў.

І няма ніякіх асноваў дапушчаць, што хто-небудзь із сумленных Беларусаў, якія кіруюцца добрай воляй і руплівасьцяй аб нацыянальнай справе, будзе незадаволены з такіх выбараў. І мы гэтага не дапушчаем, бо верым, што асноўная маса нашае эміграцыі стаіць на цьвёрдых нацыянальных пазыцыях і шчыра жадае творчае й пазытыўнае грамадзкае працы.

Аднак-жа й цяпер знайшлася групка, якая, выглядае, што пастанавіла за ўсякую цану ўнесьці дэзарыентацыю ў нашыя эміграцыйныя масы й разьбіць нацыянальнае адзінства. Гэтая групка выдала нядаўна адозву аб правядзеньні выбараў у нейкае новае «беларускае цэнтральнае эміграцыйнае прадстаўніцтва» й пачала ўжо сваю выбарную кампанію.

Каму й на што ўсё гэта трэба? Кажны з нас мусіць добра здаць сабе справу з таго, што беларуская цэнтральная рэпрэзэнтацыя ў нас ёсьць ад даўжэйшага часу, і няма найменшае патрэбы тварыць яшчэ нешта новае. Заданьні гэткае рэпрэзэнтацыі па лініі нашае дзяржаўнасьці годна выконваюць Прэзыдэнт, Рада і Ўрад Беларускае Народнае Рэспублікі. Гэтыя найвышэйшыя нашыя дзяржаўна-палітычныя дзейнікі, маючы мандат Першага Ўсебеларускага Кангрэсу з 1917 г., зьяўляюцца праўнымі спадкаемцамі волі народу, на працягу 30-цёх год ніразу ня сплямілі сябе супрацоўніцтвам ці іншымі сувязямі з акупацыйнымі ўладамі на Беларусі, карыстаюцца сяньня прызнаньнем сярод іншых заходніх дэмакратыяў. У галіне-ж дабрадзейна-грамадзкай у нас больш за два гады працуюць Беларускі Цэнтральны Дапамаговы Камітэт і Зонныя Камітэты на Амэрыканскую, Ангельскую й Францускую зоны Нямеччыны.

Гэтыя Камітэты пачалі сваю працу яшчэ тымі небясьпечнымі часамі, калі ў заходняй Нямеччыне свабодна палявалі на нашых людзей савецкія афіцэры, а факты прымусовае рэпатрыяцыі не належалі да адасобленых зьяваў. Дзякуючы гэтым Камітэтам уратавана было шмат людзей ад прымусовае рэпатрыяцыі, вылучана ці малая колькасьць нашых суродзічаў у беларускія лягеры й нацыянальныя групы, зарганізавана беларускае школьніцтва й культурная праца, нарэшце, гэтымі-ж Камітэтамі атрыманы дазвол на нацыянальную прэсу й створаныя магчымасьці ейнага выдаваньня. Усе нашыя Камітэты заўсёды сьмела й станоўка выступалі перад аліянцкімі вайсковымі й іраўскімі (унраўскімі) уладамі ў вабароне правоў беларускіх перамяшчэнцаў і шмат што зрабілі ў гэтай галіне. Беларускі Цэнтральны Камітэт ужо больш за два гады, як сябра Міжнацыянальнага Камітэту ДП і палітычных уцекачоў і, супрацоўнічаючы там зь іншымі нацыянальнасьцямі, рэпрэзэнтуе й прапагуе беларускую праблему на міжнацыянальным грунце.

Дык — ці-ж ёсьць патрэба разбураць сяньня гэтыя арганізацыі і на іхным месцы тварыць нешта новае й бліжэй нязнанае?

Няма дзіва, калі каму-небудзь можа не падабацца тая або іншая дзейнасьць нашых Камітэтаў, або іхны асабовы склад. **Дык на гэта-ж і робяцца перавыбары нашых Камітэтаў, каб нашае грамадзянства магло паклікаць да працы ў іх тых людзей, да якіх яно мае найбольшы давер. Ды й тэй групцы, што падпісала ўспомненую адозву, ніхто не зачыняе магчымасьцяў узяць удзел у перавыбарах Камітэту й навет самой быць у іх выбранай.**

Вось-жа выбары й павінны паказаць, ці ходзіць гэтым людзям пра запраўднае паразуменьне й кансалідацыю беларускіх нацыянальных сілаў на чужыне, пра што яны так часта і ўсюды прывыклі гаварыць. Калі-ж дэзарыентацыйная й разьбівацкая работа стварэньня новага «эміграцыйнага прадстаўніцтва» будзе йсьці й далей, дык бадай ці ёсьць патрэба давадзіць, каму на карысьць яна пойдзе...

Мы моцна верым, што нашае грамадзянства дакладна ўжо разумее ўсё гэта й пойдзе толькі на выбары свайго законнага, працай заслужанага нацыянальна-грамадзкага прадстаўніцтва — Беларускага Цэнтральнага Дапамаговага Камітэту ў Нямеччыне.

Я. Каранеўскі.

З БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

АРХЕАЛЁГІЧНАЯ ПРАЦА

Менск (БЕЛТА-радыё). Сэктар археалёгіі Інстытуту гісторыі Акадэміі Навукаў БССР закончыў складаньне «рабочае карты» пасяленьняў каменнага й бронзавага вякоў на тэрыторыі БССР. На карце нанесеныя стаянкі й пасяленьні канца ледавіковага пэрыяду.

Вялікую цікавасьць становяць **раскопы на месцы старога Менску.** Тут знойдзеныя рэшткі пабудоваў, абломкі судзьдзя й розныя прылады працы із XI і XII в.в. Раскопы будуць весьціся далей.

ШУКАЮЦЬ...

Кошт абвесткі — па аднэй марцы за кажнае паасобнае слова. Аплата наперад.

Бацьку й брата **Шышэя Івана**, нар. 12. X. 1885 г. у Краскоўскай Гары, Наваградчына, і **Канстантына**, нар. 10. II. 1922 г. тамсама (у 1944 г. вывезены Немцамі, у 1945 г. былі каля Ліпску на хваброўцы) — Шышэя Ганна. Весткі на адрыс: Szyszeja Anna (23) Versen Meppen, Polish DP Camp, Baracke Nr. 8.

Сына **Шаграя Мікалая**, нар. 1926, зь Бялынічаў, Магілеўск. акр. — Шаграй Захар. Весткі на адрыс: Passau, Mayerhoflager, Zimmer 21.

Браценьніка **Белага Язэпа**, нар. 1925, зь Бялынічаў, Магілеўск. акр. — Шпакоўская Марыя. Весткі на адрыс: Passau, Mayerhoflager.

Whiteruthenian Newspaper „The Fatherland"

Authorized by Headquarters European Command Civil Affairs Division A P O 757, A. G. 383, 7 GEC-AGO.

Administration — (13b) Osterhofen, Ndby., Whiteruthenian D. P. Camp.

Printed by: Hils & Maier, Dingolfing, Bruckstraße 99.